

BREVETAREA INVENȚIILOR ÎN STRĂINĂTATE – INSTRUMENT IMPORTANT AL INTEGRĂRII ECONOMICE ȘI TEHNOLOGICE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN SPAȚIUL EUROPEAN ȘI MONDIAL*

DR. IURIE BADÂR,
ȘEF DIRECȚIE ECONOMIE
ȘI FINANȚE, AGEPI

ALA GUȘAN,
DIRECTOR DEPARTAMENT INVENȚII,
SOIURI DE PLANTE, AGEPI

ADELA MIHAI,
ECONOMIST PRINCIPAL,
SECȚIA ECONOMIE ȘI STATISTICĂ, AGEPI

ÎN CONDIȚIILE TRANZIȚIEI LA MODELUL INOVAȚIONAL AL CREȘTERII ECONOMICE BAZAT PE VALORIFICAREA INVENȚIILOR SPOREȘTE SEMNIFICATIV ROLUL PROTECȚIEI JURIDICE A ACESTORA, INCLUSIV PRIN BREVETAREA LOR ATÂT ÎN ȚARA DE ORIGINE, CÂT ȘI ÎN STRĂINĂTATE. CARACTERUL TRANȘNAȚIONAL AL CUNOAȘTERII ȘI INOVĂRII IMPUNE, DE ASEMENEA, NECESITATEA ASIGURĂRII UNEI PROTECȚII CÂT MAI EXTINSE ÎN ASPECT TERITORIAL A CREAȚIILOR INTELLECTUALE, INCLUSIV A INVENȚIILOR.

În această ordine de idei, în Strategia Națională de Proprietate Intelectuală, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 880 din 22.11.2012, a fost trasată o sarcină extrem de importantă pentru promovarea științei și inovării în Republica Moldova și încadrarea în circuitul inovațional mondial, privind încurajarea brevetării invențiilor moldovenești în străinătate.

* Articolul a fost perfectat în baza Studiului realizat în cadrul AGEPI, consacrat modalităților de încurajare a brevetării în străinătate, și raportului prezentat la conferința jubiliară de 20 de ani ai Catedrei Relații economice internaționale a ASEM.

Realizarea prevederii menționate presupune elaborarea unui mecanism funcțional de susținere a procesului de brevetare, iar pentru crearea acestui mecanism este necesar să fie generalizată experiența acumulată de alte țări în ceea ce privește brevetarea invențiilor peste hotare.

Brevetarea în străinătate la nivel macroeconomic servește drept indicator al potențialului tehnico-științific național, iar la cel microeconomic se manifestă ca o modalitate de promovare peste hotare a produselor, serviciilor și tehnologiilor noi. Prin urmare, brevetarea în străinătate în epoca modernă devine un instrument efectiv al transferului tehnologic și al luptei concurențiale de cucerire a unor piețe noi și menținere a celor tradiționale. Un rol deosebit îi revine acestuia în condițiile globalizării și constituirii societății bazate pe cunoaștere.

Doar obținerea unor brevete în străinătate acordă titularilor drepturi exclusive asupra invențiilor lor în spațiile economice ale țărilor respective. În caz

contrar, invenția poate fi utilizată de oricine fără posibilitatea legală de aplicare din partea titularilor a unor sancțiuni de ordin juridic, atunci când le sunt încălcate drepturile.

Trebuie de menționat, totodată, că brevetarea în străinătate, din punct de vedere practic, reprezintă un proces extrem de complex, dificil și costisitor.

În mai multe țări, activitatea de brevetare a invențiilor în străinătate este încurajată și susținută, inclusiv prin intervenția statului. Mecanismele respective prezintă un element al infrastructurii proprietății intelectuale și al internaționalizării procesului inovațional. În țările în tranziție, însă, aceste activități sunt doar la început de cale. Adeseori promovarea și aplicarea lor este marcată de lipsa de profesionalism și experiență.

Oportunitatea brevetării invențiilor în străinătate rezidă în caracterul teritorial al protecției juridice oferite de sistemele naționale de protecție a invențiilor, aceasta fiind limitată la spațiul teritorial al țării ce eliberează titlul inițial de protecție.

Necesitatea stringentă a brevetării peste hotare a fost sesizată de inventatori și antreprenori, devenind extrem de actuală, odată cu intensificarea schimburilor internaționale de mărfuri/servicii, aprofundarea și accelerarea mondializării dezvoltării economice și tehnologice în cea de a doua jumătate a sec. XIX.

Cu deosebită pregnanță, necesitatea protecției în străinătate a invențiilor s-a manifestat în preajma Expoziției Internaționale de Invenții, desfășurată la Viena în 1873. O mare parte dintre inventatorii străini au refuzat să participe la această expoziție, temându-se că elaborările lor, dezvăluite aici, ar putea fi aplicate în scopuri comerciale în alte țări, fără permisiunea titularilor. Acest incident a accelerat adoptarea în 1883 a Convenției de la Paris privind Protecția Proprietății Industriale, care practic a fost primul tratat internațional de acest gen, având menirea de a reglementa protecția creațiilor intelectuale, inclusiv a invențiilor în străinătate.

Conform prevederilor Convenției de la Paris, în ceea ce privește protecția obiectelor de proprietate industrială, tuturor persoanelor fizice și juridice din orice țară membră li se acordă drepturi egale cu cele stipulate pentru rezidenți. Extrem de importante sunt, de asemenea, prevederile ce țin de prioritatea convențională. Conform acestora, persoana care a

depus o cerere de brevetare în una din țările membre deține dreptul de depunere a acesteia și în alte țări pe parcursul unui an, cu aceeași dată de prioritate.

Ignorarea oportunității de brevetare în străinătate conduce inevitabil la pierderea priorității asupra invenției date. În cazul în care pe parcursul a 12 luni după brevetarea în țara de origine titularul nu înaintează o cerere de brevetare în străinătate, prioritatea asupra invenției este pierdută, fapt ce echivalează cu trecerea, în aceste țări, a proprietății asupra invenției în domeniul public. Astfel, invenția rămâne sub protecție doar în țara de origine în care a fost brevetată inițial, fără dreptul de a fi brevetată în alte țări. În consecință, sunt irosite importante resurse intelectuale ale societății, ratându-se posibilitatea obținerii unor eventuale venituri pe care le-ar fi adus utilizarea invenției în străinătate, întrucât aceasta devine accesibilă pentru aplicare în mod gratuit de către nerezidenți – persoane fizice sau juridice. Având în vedere existența acestei oportunități de utilizare a invenției, putem spune că protecția ei doar în țara de origine, dezvăluirea esenței acesteia, conform cerințelor brevetării, aduce mai multe daune decât beneficii.

Totodată, vom menționa că protecția în străinătate a brevetelor autohtone se încadrează pe deplin în interesele economice ale statului, deoarece este parte componentă a procesului de globalizare și integrare economică internațională, iar într-o conjunctură favorabilă, poate contribui substanțial la îmbunătățirea balanței de plăți.

În practica mondială există diverse abordări ale reglementării de către stat a procedeele de brevetare a invențiilor în străinătate, care reiese din prioritățile politicii tehnologice ale țării. Astfel, în țările ce promovează politici tehnico-științifice foarte rigide, pentru brevetarea invențiilor în străinătate urmează a fi obținute permisiuni speciale, eliberate de instanțele abilitate. Ignorarea acestor restricții este, de obicei, sancționată. În alte țări brevetarea în străinătate este admisă în cazul în care, după o anumită perioadă de la brevetarea în țara de origine, solicitantul n-a fost înștiințat de către oficiul național de brevetare despre faptul că invenția întrunește informații ce constituie secrete de stat. De obicei, cu cât mai deschise sunt politicile tehnologice ale țării, cu atât mai puține restricții se stabilesc pentru brevetarea invențiilor în străinătate. Mai mult decât

atât, având tendința de a obține anumite beneficii economice, multe țări încurajează la nivel de stat procesul de brevetare a invențiilor peste hotare.

În Republica Moldova brevetarea în străinătate poate fi efectuată doar în termen de o lună după depunerea cererii de acordare a brevetului național la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (în continuare AGEPI).

Încorporarea sistemului C-D național în spațiul științific, informațional și inovațional mondial este imposibilă fără elaborarea și promovarea unui mecanism de susținere a brevetării în străinătate. Actualmente, brevetarea invențiilor în străinătate este efectuată doar de structurile comerciale și persoanele fizice, preponderent de ultimele. Sectorul academic, știința ramurală și cea universitară care generează mai mult de 50% din invențiile brevetate la nivel național, practic nu participă la procesul de brevetare a invențiilor în străinătate.

Principalele obiective ale brevetării în străinătate sunt:

- asigurarea protecției juridice a produselor noi destinate exportului, prin neadmiterea producerii acestora de către concurenții ce practică activități economice similare în alte țări;
- crearea unor condiții favorabile pentru licențierea în străinătate a invențiilor brevetate;
- obținerea beneficiilor economice din promovarea în străinătate a tehnologiilor brevetate prin licențierea sau cesiunea acestora;
- pătrunderea pe piețele inovaționale străine, cu încadrarea în transferul tehnologic internațional;
- invențiile brevetate în străinătate pot servi în calitate de cotă de participare în cadrul creării în aceste țări a unor întreprinderi mixte;
- în urma aprofundării, cooperării tehnico-științifice internaționale, un obiectiv specific al brevetării în străinătate devine protecția eficientă a rezultatelor cercetărilor comune cu instituțiile și cercetătorii din alte țări;
- brevetarea invențiilor în străinătate creează condiții favorabile pentru atragerea investitorilor, deoarece protecția juridică este totodată o promovare și o reclamă a priorităților acesteia prin modalități transparente și destul de eficiente.

În condițiile actuale, producătorii unor produse noi, de obicei, nu mai riscă să le exporte în țările în care acestea nu sunt protejate.

În prezent există trei căi de brevetare a invențiilor în străinătate: calea clasică, conform Convenției de la Paris, calea PCT și calea regională.

Calea clasică de brevetare în străinătate funcționează în baza prevederilor Convenției de la Paris. Pe un parcurs de cca 90 de ani (până în 1978) aceasta a fost unica modalitate de acordare a protecției brevetelor în alte țări. Obținerea protecției pe această cale este condiționată de depunerea cererilor la fiecare oficiu național în parte. Această modalitate necesită costuri majore și eforturi suplimentare ce țin de remunerarea mandatarilor străini, cheltuieli de traducere etc. De menționat, în acest context, faptul că depunerea de către solicitanții străini a cererilor de brevetare, în legislațiile naționale din domeniul dat, se admite, de obicei, doar prin intermediul mandatarilor autorizați.

Dificultățile menționate au fost ameliorate de prevederile Tratatului de cooperare în domeniul brevetelor (PCT), încheiat la Washington în 1970, și de semnarea unor acorduri regionale privind protecția invențiilor (Convenția privind brevetul european, Convenția euroasiatică privind brevetarea invențiilor etc.). Acestea admit înaintarea unei singure cereri, într-o singură limbă, în oficiul receptor (oficiul țării de origine a invenției) pentru brevetarea în mai multe țări. Taxele pentru protecția în mai multe țări sunt mai mici decât cele cumulate, dacă invenția ar fi protejată pe cale clasică în mod separat în fiecare țară. Astfel, sistemul PCT și cele regionale simplifică procedurile de brevetare în străinătate, apropiind activitățile aferente de titulari și, totodată, contribuind la diminuarea costurilor aferente.

Datorită faptului că actualmente au prioritate în lupta concurențială acele structuri care asigură procesului inovațional o continuitate dinamică, brevetarea în străinătate prezintă la nivel mondial o tendință generală de permanentă extindere.

Astfel, conform informației OMPI, în anul 2012 protecția brevetelor în străinătate a înregistrat cifra de 194,4 mii cereri, asigurând o creștere de 6,6%, comparativ cu indicatorul anului precedent. De menționat faptul că cca 80% din volumul brevetării în străinătate prin sistemul PCT revine unui grup de 8 țări: SUA, Japonia, Germania, Republica Coreea, Franța, China, Marea Britanie și Olanda, care dețin poziția de lideri în transferul tehnologic mondial. Cele mai multe cereri de brevetare în străinătate,

În 2012, au fost depuse de SUA (51207), urmate de Japonia (43600), Germania (18855) etc. Corporațiile lider, în această ordine de idei, sunt: ZTE Corporation (China) – 3906 cereri; Panasonic Corporation (Japonia) – 2951; Sharp Kabushiki Kaisha (Japonia) – 2001; Huawei Technologies (China) – 1801; Robert Bosch Corporation (Germania) – 1775. Cele mai rezultative universități, în acest sens, au fost: Institutul tehnologic Massachusetts – 168 cereri, Universitatea Harvard – 146, Universitatea Johns Hopkins – 141.

În Republica Moldova, la fel ca și în alte țări în tranziție, brevetarea invențiilor peste hotare se află într-o stare incipientă. În ciuda faptului că pe parcursul ultimilor două decenii s-a edificat un sistem de protecție a invențiilor analogic celui din țările occidentale iar brevetarea la nivel național a atins o stare de stabilitate, aspectul internațional al acesteia nu este conștientizat de inventatori și antreprenori ca un atribut indispensabil al procesului inovativ și al relațiilor economice externe.

Generalizarea informațiilor selectate din bazele de date AGEPI privind brevetarea în străinătate a invențiilor moldovenești pe parcursul anilor 1993-2012, efectuată prin intermediul AGEPI în calitate de oficiu-receptor, denotă faptul că în perioada menționată brevetarea în străinătate s-a efectuat prin sistemul Tratatului PCT, Convenției Euroasiatice și, de asemenea, cu depunerea nemijlocită la oficiile altor țări sau la cele ale organizațiilor internaționale. Informațiile din registru și bazele de date AGEPI se referă doar la cererile depuse. Numărul brevetelor obținute nu este reflectat în informațiile deținute, deoarece AGEPI, în acest proces, îndeplinește doar funcția de recepționare a cererilor, deciziile privind brevetarea invențiilor fiind comunicate nemijlocit solicitanților.

În conformitate cu datele din registrele cererilor depuse pentru brevetare în străinătate, ținute de AGEPI, pe parcursul a două decenii solicitantii din RM au înaintat pentru brevetare 105 cereri, dintre care 42 prin sistemul PCT și 63 prin cel Euroasiatic. Generalizarea informațiilor incluse în registrul menționat indică faptul că din totalul de 105 cereri, 14 au fost depuse de către societățile comerciale, 6 – de instituțiile de cercetare, inclusiv 2 ale AȘM, iar 85 – de persoanele fizice. De menționat faptul că întreprinderile de stat și universitățile din Republica Moldova nu au depus până în prezent nicio cerere și n-au brevetat în străinătate nicio invenție.

Faptul că mai mult de 80% din cereri sunt depuse de către persoanele fizice demonstrează prezența în țara noastră a unui potențial inovativ valoros. Totodată, trebuie să menționăm că ponderea enormă a acestora în totalul invențiilor brevetate în străinătate se explică prin înlesnirile semnificative acordate persoanelor fizice la achitarea taxelor aferente prin sistemul PCT. Pentru țările cu un PIB per capita mai mic de 3000 USD, acestea constituie cca 90% din cuantumul lor total.

Consultarea bazelor de date ale Oficiului European de Brevete și USPTO (Oficiu de brevete din SUA) confirmă prezența a 11 cereri depuse și 3 brevete eliberate de către OEB, precum și a 7 cereri înaintate la USPTO (informație valabilă la data de 24 septembrie 2013). Urmare a faptului că acestea au fost înaintate prin intermediul mandatarilor din străinătate, ele nu sunt incluse în Registrul ținut de AGEPI.

Din bazele de date ale oficiilor din străinătate au mai fost selectate 5 cereri de invenții PCT în care sunt nominalizați inventatorii moldoveni – persoane fizice. Acestea au fost depuse spre brevetare de partenerii lor din străinătate la oficiile de brevete din țările respective: Germania (2), Israel (2), Coreea (1).

Principalele dificultăți ale brevetării invențiilor în străinătate, caracteristice în linii mari pentru toate țările în tranziție, se reduc la următoarele:

- lipsa cunoștințelor și experienței privind brevetarea și comercializarea invențiilor în străinătate;
- capacitățile financiare limitate ale titularilor de brevet din Republica Moldova vizavi de taxele impunătoare pentru brevetare și serviciile mandatarilor autorizați din țările dezvoltate;
- serviciile extrem de costisitoare ale mandatarilor și traducătorilor, precum și cele legate de soluționarea în străinătate a eventualelor litigii privind utilizarea ilicită a brevetelor;
- selectarea invențiilor cu un potențial tehnologic aplicativ avansat care merită să fie brevetate în străinătate, aceasta constituind o problemă specifică și extrem de importantă;
- determinarea țărilor în care urmează să fie protejate invențiile respective, proces ce implică, de asemenea, anumite dificultăți.

Evident, cea mai mare problemă a brevetării invențiilor în străinătate o constituie insuficiența mijloacelor financiare necesare pentru achitarea taxelor aferente protecției. Taxele respective însumează

cca 7-8 mii EURO pentru brevetarea unei invenții doar într-o singură țară din Occident.

Urmare a costurilor mari și complexității activităților respective, protecția brevetelor în străinătate se dovedește a fi extrem de anevoioasă și dificilă. Acest fapt condiționează realmente numărul extrem de redus al invențiilor moldovenești brevete în străinătate. Și mai dificilă devine realizarea acestei sarcini în cazul utilizării banilor publici sau ai celor parveniți din partea unor donatori, destinați susținerii brevetării în străinătate.

În acest context, o importanță deosebită o au procedeele de selectare a invențiilor pentru brevetarea în străinătate, determinarea țărilor în care este oportună protecția acestora, alegerea căilor și modalităților optime de protecție pentru fiecare invenție depusă spre brevetare în alte țări.

Generalizarea experienței acumulate în diferite țări privind brevetarea invențiilor în străinătate impune următoarele concluzii:

- la nivel internațional nu există o schemă unică de sprijinire a brevetării în străinătate, fiind prezente diverse modalități și surse de constituire a fondurilor de asistență financiară;
- în majoritatea cazurilor, sprijinul este acordat întreprinderilor mici și mijlocii, instituțiilor de cercetare și persoanelor fizice;
- susținerea financiară, de obicei, se acordă post-factum, după obținerea brevetului sau după efectuarea de către solicitant a plăților respective pentru procedurile de obținere a protecției;
- în majoritatea cazurilor sprijinul financiar acoperă doar o parte din cheltuielile suportate pentru brevetare (de la 35% la 90%), care nu includ plățile pentru menținerea în vigoare a brevetelor;
- în ceea ce privește criteriile de selectare a invențiilor pentru brevetarea în străinătate, acestea urmează să cuprindă raportul de documentare în care se argumentează oportunitatea brevetării invenției în străinătate, se justifică căile de brevetare optime, se depistează posibilitățile de comercializare a invenției în țările în care se preconizează brevetarea.

În baza analizei diferitelor modalități de sprijinire a brevetării în străinătate, este recomandabilă crearea în Republica Moldova a unui mecanism axat pe utilizarea surselor alocate de donatori, ce urmează a fi identificați, și crearea unei comisii constituite din specialiști din cadrul organizațiilor finanțatoare și a

celor de profil (AGEPI, AITT etc.), având sarcina de a examina și selecta solicitările de acordare a sprijinului respectiv. Asemenea asistență ar putea fi acordată întreprinderilor mici și mijlocii, instituțiilor universitare și de cercetare, persoanelor fizice – pentru acoperirea costurilor legate de brevetarea în străinătate. Sprijinul financiar acordat poate să reprezinte o sumă prestabilită sau să constituie o anumită pondere în costurile finale ale brevetării în străinătate, cu stabilirea unor limite rezonabile.

REFERINȚE

1. CONSTANTIN, I. *Brevetarea invențiilor în străinătate*. București: Editura ALL, 1993
2. China to Provide Financial Incentives For Filing Patent Applications Abroad, <http://chinaipr.com/2012/06/12/china-to-provide-financial-incentives-for-filing-patent-applications-abroad/#more-427>
3. Department of Electronics and Information Technology, Ministry of Communication and Information Technology, Government of India Support International Patent Protection in Electronics & IT (SIP-EIT) Scheme, <http://deity.gov.in/content/about-scheme>
4. Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci, Norma nr. 242 din 15 ianuarie 1999 privind sprijinirea brevetării în străinătate a invențiilor românești, Monitorul Oficial nr. 67 din 18 februarie 1999, [http://www.lege-online.ro/lr-NORMA-242-1999-\(16973\).html](http://www.lege-online.ro/lr-NORMA-242-1999-(16973).html)
5. International Patent Protections for Small Businesses. United States Patent and Trademark Office. Report to Congress, January 2012, http://www.uspto.gov/aia_implementation/20120113-ipp_r-report.pdf
6. Распоряжение Президиума Российской академии наук № 10109-1120 от 16.12.2010. О Комиссии по отбору изобретений научных учреждений Российской академии наук для патентования за границей, <http://www.ras.ru/presidium/documents/directions.aspx?ID=3ddc299c-865d-4fd0-9dbf-ac5164176c42>
7. Государственный патентный фонд заработает в 2014 году, http://www.borovic.ru/index_p_11.html?id=560
8. ПОЛОНСКАЯ, И.В., МОТЫЛЁВА, В.Я. *Патентование изобретений за рубежом*. Москва: ОАО ИНИЦ «ПАТЕНТ», 2006

РЕЗУМАТ

Brevetarea invențiilor în străinătate – instrument important al integrării economice și tehnologice a Republicii Moldova în spațiul european și mondial. Prezentul articol a fost perfectat în baza Studiului realizat în cadrul AGEPI, consacrat modalităților de încurajare a brevetării în străinătate și raportului prezentat la conferința jubiliară de 20 de ani ai catedrei Relații economice internaționale a Academiei de Studii Economice (ASEM). Concluziile formulate în articol consună cu prevederile Strategiei naționale în domeniul proprietății intelectuale până în anul 2020, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 880 din 22.11.2012, care stabilește drept una din sarcinile primordiale pentru promovarea științei și inovării în Republica Moldova și încadrarea ei în circuitul inovațional mondial încurajarea brevetării invențiilor moldovenești în străinătate.

ABSTRACT

Patenting inventions abroad – important tool for economic and technological integration of the Republic of Moldova into the European and global space. This article has been perfected on the basis of the Study conducted within AGEPI, dedicated to ways of encouraging patenting abroad and the report presented at the 20th anniversary conference of the International Economic Relations Department of the Academy of Economic Studies (AESM). Conclusions formulated in the article are

in harmony with the National Intellectual Property Strategy until 2020, approved by Government Decision no. 880 of 22.11.2012, which sets out as one of the primary tasks for the promotion of science and innovation in the Republic of Moldova and its inclusion in the global innovation circuit encouraging patenting Moldovan inventions abroad.

РЕФЕРАТ

Патентование изобретений за рубежом – важный инструмент экономической и технологической интеграции Республики Молдова в европейское и мировое пространство. В основу настоящей статьи легли проведенные в рамках AGEPI исследования, посвященные методам поощрения патентования за рубежом, а также доклад, представленный на юбилейной конференции по случаю 20-летия кафедры международных экономических отношений Академии экономических наук (АЭН). Представленные в статье выводы созвучны положениям Национальной стратегии в области интеллектуальной собственности до 2020 года, утвержденной Постановлением Правительства № 880 от 22.11.2012 года, устанавливающей в качестве одной из основных задач продвижения науки и инноваций в Республике Молдова и ее интеграции в глобальную инновационную систему поощрение патентования молдавских изобретений за рубежом.